

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА ЦАНЕВА

**НА ПОПРИЩЕТО ЖИЗНЕНО
В СРЕДАТА**

*На попрището жизнено в средата
сред мрачни дебри сам се озовах,
че пътя прав загубих в тъмнината...*

Данте Алигиери (1265–1321)

© Надежда Александрова Цанева, автор, 2019

© Габриела Цанева, художник, 2019

© Габриела Цанева, корица, 2019

© Издателство „gabriell-e-lit”, 2019

ISBN 978-619-7520-01-9 за pdf

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА ЦАНЕВА

**НА ПОПРИЩЕТО
ЖИЗНЕНО В СРЕДАТА**

Издателство

gabriell-e-lit

София, 2019

Недей ми казва, че е много късно за всичко:
да напиша стих,
да търся детелина четирелистна
и извора, от който пих,
когато бях на двадесет години...
Не ме придумвай,
че покоят е живот –
покой не искам.
Мъртвите почиват.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВА ЧАСТ	8
ЛИРИКА	8
НЕ СЪМ “НА ПОПРИЩЕТО ЖИЗНЕНО В СРЕДАТА” ...	9
СПОМЕН ЗА ВИДИН	10
ПУСНИ МЕ ДА ЛЕТЯ	13
БЯЛА ЛИЛИЯ	14
ИЗМИНАЛИЯТ МИГ	15
ПРОЛЕТЕН ЦВЯТ	16
САМА	17
ПОСТРОИХ СИ КЪЩИЧКА	18
НА КЕЯ	19
МИГ	20
ГОДИНИ... ГОДИНИ...	21
ЩЕ МЕ НАДЖИВЕЯТ	22
КАТО ТОПКА	23
ЕСЕН В СТЬКЛАТА	24
ДЪЖД	25
ПРИСЪДА	26
КРЪГ	27
ПТИЧА ПЕСЕН	28
ТЯСНО МИ Е ВКЪЩИ	30
ТИ МЕ ИМАШ	31
ПУХЧЕТА ОТ СТАРАТА ТОПОЛА	32
СБОГУВАНЕ	33
ДЪЖДЪТ ВАЛЕШЕ...	33
И ЗНАЯ, НЯМА	35

СЕДЕМ ДНИ	36
НЯМА Я, НО БЕШЕ	37
КАТО ПРИТЧА	38
ТЕЛЕФОНЪТ Е ЖИВ	39
СВЕТЪТ СЕ ПРОМЕНЯ	40
РАЗМИНАВАНЕ	41
НЕОСЪЩЕСТВЕНО ЩАСТИЕ	42
МУШИЦА	43
ВЪПРОСИ	44
ВТОРА ЧАСТ	46
ИМПРЕСИИ	46
РАННА УТРИН	47
ПРОЛЕТНИ ЦВЕТА	48
КОКИЧЕ	48
МИНЗУХАР	49
ЛЮЛЯК	50
РОЗА	51
ТРИПТИХ	52
I ТЯ И ТОЙ	52
II САМО ТЯ	54
III СВОБОДА	55
СЛЕД ПРАЗНИКА	56
ЧАКАМ ПРАЗНИКА	57
БЕЗДОМНИЦИ	58
КОТЕ	59
КУЧЕНЦЕ	61
СПОМЕН	62

СЪН	63
РУЧЕЙ	64
ЮБИЛЕЙ ПОД ДЪЖДА	65
НАДЕЖДА ЗА ПОСЛЕ	66
ТРЕТАЧАСТ	68
СТАТИИ, ПУБЛИЦИСТИКА, РЕПОРТАЖИ, ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА	68
ИКОНОМИЧЕСКИЯТ ТЕХНИКУМ Е ЕДНА МАЛКА АЛБАНИЯ...	70
или...	70
АЗ БЯХ УЧИТЕЛКА ПРИ ТОТАЛИТАРИЗМА	70
ДА ВЪЗРОДИМ ЕВРОПЕЙСКИЯ ДУХ ЛИ? ЧУДЕСНО! НО КАК?!...	76
ЖИВА ВОДА ЗА СТАТУЯТА –	79
„ЧЕРВЕНИТЕ ЕСКАДРОНИ” В КОНТЕКСТА НА НОВИЯ КОНСПЕКТ	82
„ОТКРАДНАТ ПРАЗНИК” – ПРЕДГОВОР	84
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА ПРЕОТКРИВА СВЕТА НА ДУМИТЕ В ПОЕТИЧНИТЕ СИ КНИГИ	85
ПЪТЕКАТА ПРЕЗ СЪСТОЯНИЯТА НА ДУХА	90
БИОГРАФИЧНИ БЕЛЕЖКИ	95

ПЪРВА ЧАСТ

ЛИРИКА

НЕ СЪМ “НА ПОПРИЩЕТО ЖИЗНЕНО В СРЕДАТА”...

Не съм „на попрището жизнено в средата” –
назад да се обръщам - ме е страх,
че стъпките ми бързо откънтяха,
оставили по пътя само прах.

Напред да гледам – за кога ли вече?
Далеч от времето без пориви живях.
Не търсех каменистото поречие
и през годините без пламък тлях.

А можеше да бъде друго –
следа да има и след моя ден.
И не сега в съмнение да диря
все още дремещото в мен.

Недей ми казва, че е много късно за всичко:
да напиша стих,
да търся детелина четирилистна
и извора, от който пих,
когато бях на двадесет години...
Не ме придумвай,
че покоят е живот –
покой не искам.
Мъртвите почиват.

*януари 1981 г.,
alexna.blog.bg, 10.01.2012
Надежда Цанева, ЛЗЗ бр.5/2015 г.*

СПОМЕН ЗА ВИДИН

Тук съм. В този град. След толкова години.
При кого да ида? С кого да се видя?
И остава само спомена да върна,
с него по забравени места да тръгна.

Върни се, мое детство отлетяло
над видинските прашни калдаръми!
Върни се в спомените оцелели,
върни се в радостите, в болките, в скръбта ми.

Вървя из моя град. В градинската алея –
до сълзи вирам се в дърветата по кея
и търся чернокосото момиче,
с което дъщеря ми си прилича.

Наднича детството зад скели и бетони
и гони разпилените игри –
смаляваш се и нещо те души...
Това ли са човешките закони?

А някъде във въздуха трепти
въпросът ми, ненужен, може би
за миналите, отлетели дни,
които всеки в зрелостта цени.

Наднича детството, до мен върви.
И питам го за всичко отпреди:
за онзи вятър, дето мигом суши
намокрените в Дунава коси
и бърза, бърза всичко да научи
и в къщи преди мен да долети.
Каж ми, вятърът все тъй ли тича?
Все тъй ли ласките си не пести?

А слънцето, с което сутрин тръгвах
да търся тайните на старите капии –
все тъй ли свети там, през облаци и сприи
и с малките деца по хумбите се крие?
Или децата вече рано остаряват
и весели игри под слънце не познават?

А онзи двор с големите чемшири
и къщата със щъркови гнезда
все още погледа ли в синевата сбира
след щърковата мамеща следа?
Или от бързане, във утринта
градът не е усетил пролетта?

А момчето, което минаваше
всяка сутрин край нашия дом
и смутено до мене разказваше
колко много обича Вийон?
Като него ли днес учениците
не говорят за своята любов...
или махат криле като птиците
и летят след съдбовния зов?

Ти ме водиш край мойта гимназия.
Помня стълбите, стаята, третия чин
и очите на моята класна, онази,
дето ходеше с рокля от бял муселин.
Затова ли, за друго ли нещо – не зная,
но я гледахме всички в захлас –
тя превръщаше мигом класната стая
в малък Лувър, дето бродех и аз.

Вървим със детството по кея,
оглеждаме се в отминаващите
дунавски води,
а вятърът бразди
по тях оставя и
споменът полека се стопи.

Върни се, мое детство отлетяло,
рой спомени във времето събрало.
Върни се в мен, върни се в дъщеря ми,
че дъщеря ми свое детство няма.
А днес, не знам защо, но някак ме е страх
от бъдеще, без детство изживяно.

Вървя из моя град. Тук никой не познавам.
И улиците стари трудно различавам,
бетонни блокове със синевата спорят
и нови хора покрай мен говорят.
Но все така ще те обичам, Видин!
Далеч от теб, и все със теб, прости ми!

март, 1981 г.

ПУСНИ МЕ ДА ЛЕТЯ

Много трудно вървя през пространството-време.
Все се спъвам,
и падам,
и ставам.
Губя представа –
къде съм.
Изоставам.

Изпреварват ме хора, коли, костенурки и охлюви,
с изранени нозе тичам по пътя – напред.
И протягам ръце, и безумна крещя срещу вятъра,
и стихията грозна нежно зова:

„Намери ме, прегърни ме, издигни ме,
понеси ме над калната мръсна земя,
превърни ме в мушица
и делече от всички ме пусни да летя!”

alexna.blog.bg, 11.01.2012

БЯЛА ЛИЛИЯ

Искам да съм бяла лилия в водата –
или бърза птица – да летя в житата,
или да съм кораб, в космоса зареян
и „Аз” нека бъда, но да не старея...

Не. Не искам нищо. Късно се реших.
С лилията нежна друга друг закичи.
Птицата красива вече не лети,
в корабите няма кой да се качи....

alexna.blog.bg, 10.01.2013

ИЗМИНАЛИЯТ МИГ

Изминалият миг – е смърт,
не можеш да го върнеш.
И вчерашният ден е смърт –
не можеш да го върнеш.

Изтеклата година е повече от смърт –
във нея има много мигове и много дни.
А истинската смърт е в бъдещето –
безсмъртно направи го!

Ако трябва нещо да оставя
в този свят, от други сътворен –
нека да се раждам всеки ден,
за да мога с вик новороден
да събуждам мъртвите край мен.

Ако искам нещо да оставя
в този свят, за мене сътворен –
нека да е труден моят ден,
днес забързан, утре – устремен,
но да вярват хората във мен.

За да мога нещо да оставя
в този свят, за другите след мен –
ще ми трябва само слънчев ден,
с небосвод от бури пощаден.

alexna.blog.bg, 19.08.2016

ПРОЛЕТЕН ЦВЯТ

на дъщеря ми

Като клон от дърво, отрупан със сняг,
не, като вейка черешова, с пролетен цвят –
разлюляна от вятъра, от луната огряна,
тръпне до мен дъщеря ми смълчана.

И говорим, говорим – за слънца неоткрити,
и за изгреви бели, за тъгата в очите.
И говорим, и търсим на сълзите следите,
и дочакваме утрото – птича песен долита.

Мойто странно момиче вдига тежки ресници,
вече нищо не пита, вече нищо не иска.
От лъчите обляно, бързо тича на двора –
с голи ръце да прегърне простора.

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр. 3/2015 г.

САМА

Сама съм. Съвсем сама.
А у дома е светло.
Имам мъж и дъщеря
и приятели наоколо.

Сама съм. Съвсем сама.
А у дома е топло.
Имам и малка сестра –
на триста километра.

Някой позвъня!!! Колежка.
Пак съм сама.
Телефонът немее.
Имам и баща.
Далеч от мен старее.
Майка ми – умря...

Сама съм. В съседната стая –
дъщеря ми пее. Нека.
Днес ѝ е весело -
утре няма да има утеха.
Утре, когато ще си отида
като изсъхнало дърво,
останало само с едно клонче
и с едно листо...
Къде ще го отвее вятъра?

07.02.1981 г.

ПОСТРОИХ СИ КЪЩИЧКА

Построих си къщичка от кибритени клечки,
избродирах си съпруг и го окачих на стената.
От картон изрязах сина и дъщерята
и боядисах в бяло всички пътечки.

Седнах на прага и зачаках щастието.
И ето – съпругът оживя и ми обеща
синия купол на небето.
Бях най-щастливата жена.

След това тръгна по бялата пътека
и не се обърна. Чувах само тежката му крачка.
Почувствах се като захвърлена играчка,
преди да са играли достатъчно със нея.

Беше ми тъжно и исках да запя –
за утеха. Тогава заплаках.
И продължих да живея -
оставах синът и дъщерята.

А те растяха и мамеше ги бялата пътека.
Бях пак сама, помахих им с ръка,
а те ми пожелаха старост лека.
Съжалявах, че нямам крила –
бих полетяла след тях – за утеха.

29.05.1981 г.

НА КЕЯ

Аз исках всичко да ти дам –
но беше малко.
Че любовта за теб не беше храм,
а бях ли аз весталка?

За тебе моят дом не стана дом –
все бързаше при нея.
А между двете нямаше понтон
и аз стоях на кея.

Посрещах и изпращах много кораби,
а чаках онзи, с алени платна.
Но той не идваше. И все сама
се връщах, стъпвайки по борови листа.

Аз исках всичко да ти дам –
но беше малко – знам.
Остана празно мястото до мен
и мъртъв – моят кратък ден.

27.06.1981 г.

МИГ

Искам да разговарям с теб –
мислено, разбира се.
Защото дори и в един град,
ние не се намираме,
дори и в един дом се
разминаваме
и не се откриваме.

Мигът, във който мисълта ти
до моята се спря –
умря.
Във вечност се превърна...
И ти,
макар че с мене тръгна,
не си до мен сега.

*Надежда Цанева,
в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.*

ГОДИНИ... ГОДИНИ...

Години... години... години –
разглобя ли ви – само стърготини
ще се посипят.

И по тях
с очите си без поглед ще чертая
везни, капчуци, образи, треви –
нов свят ще си създам
и в него от нищо вече няма да боли...

ЩЕ МЕ НАДЖИВЕЯТ

Ще ме надживеят планините диви,
сините лазури на небето морно,
устремените във полет птици,
ще ме надживее този свят огромен.

И ще си отида, както съм живяла –
нищичко не взела, нищичко не дала.
Цял живот с мравуняка пълзяла,
а като шурчето – песен не изпяла...

КАТО ТОПКА

Като топка по наклон
летя през тръни, камъни и вади.
Земята се върти и аз със нея,
броя сезони – пролети и листопади,
лега и зими, сняг и ветрове.
Къде по пътя равно да намеря
и топката да спре?

ЕСЕН В СТЬКЛАТА

В прозореца ми сенките надничат
на тротоарните дървета –
и с клоните си – пръсти устремени
разсичат челото ми. Спрете!
В прозореца ми есенният вятър
догонва птичите криле.
Отварям го. Като из кратер
протягам две ръце.
И стоплям с шепите си отмалели
премръзналото птичешко сърце.
А вятърът се блъска пак в стъклата
и направлява есенния дъжд.
И клоните в прозореца ми тракат
и мракът се сгъстява отведнъж,
а в тъмнината тръгват към земята
отронените капки дъжд.

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр. 5-6/2016 г.

ДЪЖД

Заваля дъжд и дърветата заплахаха.
От нагорещената земя се вдигна пара,
а хората заприличаха на птици,
които не могат да полетят.
Тежат и стоят върху тротоара.

ПРИСЪДА

Вятър вие –
дърветата размахват клони –
като ръце за сбогом,
и миговете отминават
като пусти гари...
Като през колоните
на някой древен храм
вие вятърът
и часовете тракат –
като траверси на влак
и заклинат:
И този ден мина –
мина
като вчерашния,
като утрешния...
Вие вятърът,
разравя въглените
на младостта,
отвява пепелта
на бита
и ме приковава
към кръстопътя
на равносметката –
като към позорен стълб,
на който –
без вина, без съд
ще заплатя с живота си –
за пропиления живот.

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.3/2018 г.

КРЪГ

Животът е невидим кръг –
кръжим във него неуморно.
Стреми се всеки да е пръв
по периферията му огромна.

ПТИЧА ПЕСЕН

Не е вярно, че всичко е тленно,
че с смъртта свършва земният вик,
че завърнал се вчера при мене –
утре пак ще те няма, мой миг.

Не е вярно, че птичата песен
всяка есен умира в дъжда,
не, не толкова лесен
е на малката птица света.

Тя лети над сезони и зими –
няма мраз да скове песента,
че в сърцето си всеки я има
и дочаква така пролетта.

*Надежда Цанева,
в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.6/2014 г.*

Иди и донеси ми малко щастие
от миналите пропилены дни.

Ела, и дай ми го като причастие,
ограбената младост възкреси!

Иди и намери изгубеното щастие
и ако можеш – времето върни.

Седни. Ръка в ръката ми вплети
и с мене утрото несигурно срещни.

ТЯСНО МИ Е ВКЪЩИ

Тясно ми е в къщи. Трудно ми е с теб.
Ето, пак се мръщиш. Кой ли ден подред?
Тясно ми е в къщи. Трудно ми е с теб.
Късно пак се връщаш. Нещо не е в ред.

Скучно ти е в къщи. Трудно ти е с мен.
С обич се завръщам при теб всеки ден.
Но не ме прегръщаш. Все си уморен.
Тясно ти е в къщи. Пусто ти е с мен.

ТИ МЕ ИМАШ

Ти ме имаш. И знаеш това.
Аз ти вярвам. И зная защо.
Но ме губиш. Не казвай „прости“.
Аз си тръгвам. След мене тръгни.

Ти ме имаш. Но мой ли си ти?
Аз ти вярвах. Но вчера сгреши.
Ти ме губиш. Помни ме с добро.
Аз си тръгвам. Не питай с кого.

ПУХЧЕТА ОТ СТАРАТА ТОПОЛА

Скърбя, че бели пухчета от старата топола
се вплетоха в косите ми за миг.

Не можех повече със времето да споря
и онемях като разстрелян вик.

Скърбя, че огледалният ми лик
напомня реставрирана картина
и само онзи, флорентински католик
могъл би да го пази със години.

Скърбя, че мелодичният ми глас
не буди трепети във никого от вас,
че огънят в очите догорява,
скърбя, че нямам обич да ме сгрыва.

СБОГУВАНЕ

ДЪЖДЪТ ВАЛЕШЕ...

Жената вървеше
по мократа улица...
Утре трябваше
да отиде на операция...
От рак.
Беше я страх.
Това е естествено.
Дъжд валеше.
От очите ѝ капеха сълзи.
Но не личеше.
Дъждът изтрива всички следи.

А жената вървеше.
Отиваше по ред да навести
дъщерята, приятелката, любимия –
и да се прости.
Защото утре отиваше на операция.
Да се прости така,
както птицата прави преди смъртта –
с последен полет в синевата
от най-високото пада на земята.

А дъждът валеше.
Или небето плаче?
Все едно.
Като палачи
жената вижда
белите лекари в бялата стая.
И края.
Утре.

А сега...

-Не плачи, дъще,

не пиши на сестра си...

Потъжи с мен и сълзите си избърши...

Дъжд вали, дъжд вали, дъжд вали...

С приятелката пият чай

в кварталната сладкарница.

-Когато утре се съберете,

не казвай,

че съм в болница...

Не, не...

само за седмица,

две,

Е, довиждане...

Аз съм добре...

А любимият го нямаше.

Едно дете караше велосипед

под дъжда и се смееше.

След него вървеше жената и плачеше –

не затова, че утре може би ще бъде краят –

не затова,

не затова...

Жената плачеше, защото е сама.

И в зениците се утаяваше примирението.

ноември 1976 г.

alexna.blog.bg, 08.06.2012

И ЗНАЯ, НЯМА

И зная, няма да се върнеш,
но все те търся в този свят край мен –
във вятъра, в тревата и водата,
в настъпващата нощ и в идващия ден.

Шепна името ти, или викам –
все едно – не чуваш ме ти,
че за нашата радост и мъка
уморена затвори очи.

Към мен ти бе добра, всеотдайна –
цял живот, всеки ден, всеки час...
И се питам тревожна, безбожна –
със любов ли отвърнах ти аз?

8 юни 1978 г.

СЕДЕМ ДНИ

Седем дни без мама,
седем празни дни.
В къщата голяма
тъмно е – дори
снимките й в рамки
бели по стената
няма да направят
по-светло в душата,
няма да премахнат
болката, с която
седем празни дни
бродим по земята...

12 юни 1978 г.

НЯМА Я, НО БЕШЕ

Няма я, но беше... Беше, но я няма.

И остана само споменът за мама.

Помните ли мама?

Помните ли мама...

КАТО ПРИТЧА

*... Всеки ден поливах цветята, но те съхнеха... и когато
мама умря, умряха и те...*

От мрака се вирам
и поглед отправям
към моята къща.
Къде са цветята ми, дъще?
Балконът е пуст.
Цветята ги няма...
Как да зная къде сте,
дъще?

Не се страхувай, мамо,
тук сме,
но не търси
цветята в твоя дом,
че от скръб по теб, в зори
с болка изгоряха...

От мрака се вирам
и поглед отправям
към моята къща.
Къде са цветята ми, дъще?
Гугутки в саксиите мътят.
Цветята ги няма...
Как да позная моята къща,
дъще?

Не тъгувай, мамо, не търси
в твоя дом цветята –
...те умряха...
Но от саксиите им –
птици излетяха...

ТЕЛЕФОНЪТ Е ЖИВ*Вместо татко...*

Телефонът е жив. Телефонът звъни.
Но никой не пита за нея.
С дъщеря си говоря, а в гласа и – сълзи.
Колко мъка – за няколко дни.

Телефонът звъни, телефонът е жив.
Аз ридая и целувам слушалката,
и преследван от спомен мъчителен –
аз не зная – телефонът звъни ли,
жив ли съм... или лош съм сънувам,
дали пак оня малък въпрос чувам:
„Как е мама? По-добре ли е, татко,
кажи ми!?...”

Телефонът звъни, дъщеря ми мълчи,
„По-добре ли е мама?” – не пита...
Телефонът е жив, но жена ми не е.
И спасително стискам очи...

12 юни 1978 г.

СВЕТЪТ СЕ ПРОМЕНЯ

Винаги нечия смърт променя нещата –
и хората стават добри.

Умря Антигона. Хемон се уби.

С меч проби своята гръд Евридика.

И остана Креон. Боговете простиха.

И той гордостта си смири.

След нечия смърт хората стават добри.

Умря Дон Кихот, преоткрил красотата

в радостта да раздаваш до грам добрината,

векове с него върти се Земята

и търсим брод през реката.

Винаги нечия смърт променя нещата.

Умря Ане Франк. И Таня Савичева.

Някой някъде все убива деца.

И отиде си Тя, от теб необичана,

а в света се обичат сега.

И се питам: докога ще боли?

И ще бъде изправян светът пред войни?

Докога ще убиваме,

а страхът от смъртта ще пълзи,

докога ще умираме,

за да стават след нас по-добри?

РАЗМИНАВАНЕ

Преди да се роди, човек е програмиран –
един за щастие, а друг – за куп беди.
Аз търся светли дни, но все намирам
завързан вятър, и изсъхнали треви...

Преди да се роди, човек е програмиран –
един за слънчев пристан, друг – за бурни дни.
С очакващи очи в простора пуст се вирам -
ти все към мен вървиш и все не стигаш...

*Надежда Цанева,
в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.1/2018 г.
alexna.blog.bg, 04.03.2018*

НЕОСЪЩЕСТВЕНО ЩАСТИЕ

Исках да ти кажа, че те обичам.
Не посмях.
Делят ни сто заключени врати –
а нямам ключ за тях.
Оставам на мястото си.
Остани на своето и ти.

Не смея да погледна във очите ти –
навярно там ще се удавя.
Обичам те. Обичай ме.
Но никога към мен не тръгвай...

Неосъществено мое щастие –
мисля си – така е по-добре.
С тебе ще се срещаме в мечтите си,
облачета в нашето небе.

МУШИЦА

Аз съм мушица с крехки крила
и пълзя, и летя над света...

Аз съм мушица, залепвам в прахта –
все по-трудно в небето се нося...

ВЪПРОСИ

Коя е моята България –
онази, древната, на Аспарух?
Или сегашната, окаяна,
все търсеца и все на път?

Коя е моята България –
онази, златната, на Симеон?
Или безкнижната, безгласната,
заравяна под своя дом?

Но тя е и оная, дръзката,
запяла песента за Йово,
засипвана под снеговете,
да я докосна - все не мога.

А може би е тя на Вола,
или е Стефан Караджата,
с Хаджи Димитър – сокола?
Дели ме с нея планината...

Коя е моята България?
При Ловеч, Белене, Скравена?
В незначителни гробове заравяна
и все забравяна, забравяна...

Коя е моята България –
не искам да я разделя
като в учебник по история
глави отделни да чета...

България е синевата –
от космоса – до моя гроб
и всеки носи я в душата
и от слънца ѝ прави свод...

*Надежда Цанева,
в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.2/2013 г.*

ВТОРА ЧАСТ

ИМПРЕСИИ

РАННА УТРИН

Капка роса. Красота.
Есен е. Падат листа.
Ранна утрин. Из двора вървя.
Падат дюлите. Капе дъжда.

Тишина. Всички спят.
Мойте стъпки зад мене кънтят.
Сядам в люлката. Жълти листа
се заплитат в мойта коса.

Залюлявам се силно. Летя.
После спирам. Изправям се. Тръгвам.
И към старата къща се връщам.
Твърде рано съм станала – капка дъжд съм.

alexna.blog.bg, 18.01.2012

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.4/2018 г.

ПРОЛЕТНИ ЦВЕТА

КОКИЧЕ

Бяло кокиче върху снега –
разцъфтяло в студа, над леда.
Не издигай над преспи глава,
не е време, не бързай сега.

МИНЗУХАР

Минзухарът свети –
свещ в нощта,
или е пожар в полето?
Нека да е огън твоята мечта...

ЛЮЛЯК

Люлякът пак разцъфтя. Пролет е.
Всяко черно дърво – с цветове.
Слънце грее – кристално небе.
Лято идва – животът зове.

РОЗА

Роза ухае. Пеперуда над нея лети.
Откъснеш ли я – ще те заболи.
Остави цветето – нека цъфти.
Само мига улови, запази.

alexna.blog.bg, 07.05.2012

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр. 2/2016 г.

ТРИПТИХ**І ТЯ И ТОЙ**

Не те обичам вече.
Ти – също.
Две намръщени
старчета
се разхождат из къщи.
Остаряла съм.
Оглупяла съм.
Ти – също.
Но намираме сили да крещим
и се мръщим.
Да се караме,
да се нараняваме,
да сме все недоволни
и мрачни.
За политика вече не спорим –
сини, червени, зелени, царисти -
вече са минало. Скучно. Безлично.
Други днес са на мода.
За тях мислим различно.
Но сега говорим за нещо по-лично...
Кой да нареже лука
и да изхвърли боклука?
Кой да мие чиниите?
(Има машина).
Хляб кой да купи,
да почисти със стиим-мопа?
Твоя филм ли да гледаме, или моя?
И да не забравяме малкото коте –
кой го донесе – той да му чисти.
Колко глупави мисли.
Блудкав живот.

Как ще издържим до края –
не зная.
Не те намразих.
Ти също.
Трудна игра играем.
Ти – по-лесно.
Аз се старая.
Озлобял и намръщен
пред компютъра дремеш.
От сутрин до вечер игрички редиш.
И мълчиш, и мълчиш и мълчиш.
Да говорим вече – не можем.
Аз – над кръстословици сложни
главата си блъскам.
И съскам ли, съскам.
Книга чета – докато не заспя...
Ти – задачи решаваш,
когато с друго не се занимаваш...
В тъжния дом вече е страшно.
Но сме тук.
Безнадеждно сами
и нещастни.

alexna.blog.bg, 24.07.2012

II САМО ТЯ

Все ям. И ям.
Как да отслабна –
не знам.
Разрошена,
раздърпана,
грозна,
с очила над носа –
как да си спомня сега,
че бях красива и модна?

Не аз –
старостта е ужасна,
но идва.
Тичаш,
пълзиш,
летиш
или падаш –
все те настига.
Посрещни я –
дори и сама.
Дори неразбрана
и обругана.
Спри, „добър ден” й кажи.
Затвори очи и спокойно заспи.
Не, отвори ги и през преспи върви.
Идва утрин и друга ще си.
Напусни този дом,
опустял и намръщен.
Не е твой. Не е син.
Ти го искаш.
Той – също.

III СВОБОДА

Късно разбрах,
че обичах
някакъв измислен мъж.
Вече зная – объркала съм
жълтото жито с ръждивата ръж.
Не си добър,
не си мъдър.
Не си... Не си...
Не си онзи, от моите мечти.

Иди си, или ме измисли такава,
каквата ме искаш...
Покорна?
Безлична?
Спокойна...
Прилична
на цвете без корен...
Изсъхнало цвете, почти без душа,
във ваза с малко вода...

Аз те изтрих от живота си,
удавих те в твоята река
от безразличие и грозни слова.
Преплувах я.
Вече съм на брега.
Прегръщам свободата.
Ти – също.

alexna.blog.bg, 27.07.2012

СЛЕД ПРАЗНИКА

Празникът мина –
весел и цветен.
Малка елха, под комина.
Без гирлянди и свещи,
край счупени вещи...
Подритнах я и отминах.

Каква беше в святата нощ?
Усмехната, горда, накичена.
Всеки докосва я,
гали, обича я;
подаръци слагат пред нея,
Коледни песни ѝ пеят...
И къде си сега?
Разсъблечена,
мръзнеш в снега.
Мина празника.
Ненужна си вече
и ничия.

*Надежда Цанева,
в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.4/2017 г.*

ЧАКАМ ПРАЗНИКА

Мразя всякакви празници –
след тях вее тъга,
самота,
пустота...

Мрак и мраз е сега –
с празни зеници
чакам празника и
се вирам в нощта.
Лай на куче.
Скърца леда.
Стъпки на скитник
в снега.

Тихо и празно е,
и все е така...

БЕЗДОМНИЦИ

Малко храстче встрани
от пътеката,
по която всяка сутрин
вървя.

Малко храстче, зелено,
подслон и утеха
за бездомното куче
с клошаря.

Мина лятото.

И дъждовната
есен.

Зима е.

Лед скова зеления ден
на бездомния мъж и псето.

Остава им само студа,
глада
и небето.

И смътния спомен
за летния смях на дете.

Малко храстче встрани
от пътеката,
по която всяка сутрин
вървя.

Малка пряспа...

Къде са –
бездомникът и песа?!

Затрупани някъде?

Лежат под снега?

Подслон и утеха...

alexna.blog.bg, 08.02.2012

КОТЕ

Сред поляна със сухи треви,
малко коте след мене върви...
Аз го връщам – то пак ме следи
и върви, и върви, и върви...
Малко коте, с блестящи очи
и със щръкнали сиви уши –
на асфалта сме вече –
тук е прашно
и страшно
и ни дебнат
беди...

Камионът
бучи,
самосвалът намръщен
трещи
и колата към тебе
лети...

Аз се спирам. Ти също.
И в очите ни ужас крещи:
А сега – накъде?
Накъде? А сега?

То е ясно – към къщи,
нали?
И те слагам в торбичка
от шала си,
телцето ти малко
прегръщам.

Вече мое си,
твоя съм...
Малко рошаво коте,
с муцунка намръщена
и настръхнали бели коси.

октомври 2007 г.

КУЧЕНЦЕ

Малко кученце вае пътека
с малки, белички, бързи крачка...
Спира, души, върти се полека,
вдига прах, и така опознава света.

Малко кученце тръгва след мене –
търси обич, храна или дом...
Аз се спирам и гледам смутена
с пръсти роша пухкав корем,
то ме ближе, после ляга и дреме,
суче ръката ми, вае душата ми...

Знам, не мога да тръгна без тебе...
В този свят пуст и студен,
аз спасявам теб, ти – мене...
Малко кученце – много променя...

СПОМЕН

Скреж покри дърветата.
Уморени заспаха.
Сняг заваля и съвсем побеляха
Някога тичах
под тях –
бях
с кучето си...
Сега съм сама.
Скреж покрива лицето ми –
плача...
Сълзите замръзват –
като сърцето ми.
Заскрежена съм.
Връщам се –
осланена...
Сляпа вървя
между преспите
и брезите –
сливам се с тях.
А снегът все вали
и вали...
Както преди –
когато превръщахме
снежинките в звезди..

И не съвсем...

СЪН

Събуждам се в два.
Небето чернее.
Над него – грее луна.
Колко часа съм спала – броя.
И при мен неусетно се връща съня.
Заспивам. Върху сънища бели летя.
Мечтите следя.
Протягам ръце – ще ги уловя...
Светло небе – цветна дъга.
Сънят свърши. Започва деня.

*Надежда Цанева,
в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.3/2016 г.*

РУЧЕЙ

Като ручей животът изтича –
забързано-лудо се втурва в началото:
преобръща задрямали камъни,
издълбава скалата,
разпилява пясъка,
пръски хвърчат от водата
като падащи лунни лъчи.
Ручеят тича към синята река в долината
и само пяната укротена
по бреговете мълчаливо пълзи –
бяла пяна – самотни сълзи.
Забързаният ручей
ми напомня за теб,
мое пораснало, малко момиче.
Като бързия ручей не спирай,
тичай, падай и ставай.
Блъскай се в порти заключени
и прегазвай стени.
Не се връщай назад, не пълзи,
като ручеят бял до реката стигни,
след това – до морето,
а оттам – в океана мини
и в дълбокото спри.
Не оставай до брега,
където има само мръсна пяна
и разпилени мечти...

16.06.2012 г.

alexna.blog.bg, 06.07.2012

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.4/2016 г.

ЮБИЛЕЙ ПОД ДЪЖДА

Мокро. Студено и грозно.
Есента е дошла -
мъртви листа,
танцуващи с вятъра
падат в калта.
Тъжни облаци, плаче дъжда.
Плача аз и разлигам времето.
Плачат годините.
Своя път извървах.
Седя до камината.
Духа вятърът в мокри стъкла.
Границата вече е мината.
Тежки облаци. Стене нощта.
Сиво е. Юбилей под дъжда.

14.10.2012 г.

alexna.blog.bg, 27.11.2012

НАДЕЖДА ЗА ПОСЛЕ

Дъжд вали. Дъжд вали... Ще измие ли
кръвта по асфалта, омразата в очите ни?
Дъжд вали... Кални локви...
От обувките – мръсни следи.
Дъжд вали. Тропа по покриви,
по олуците тича и
се стича в канала.
Там приключва порива
към ново начало.
Дъжд вали. Всеки ден, всяка нощ.
Неуправляем.
Някъде – тих. Някъде – безпощаден.
Но е нужен.
За нивите, за житата, за хляба.
И за въздуха прашен.
Бурния, мръсен дъжд ми напомня,
защо ли, защо ли –
за площада с настръхнали хора –
озверели - без бъдеще пак.
Оглеждам се гузно и мисля –
това ли са тези, за които Алеко
някога гордо шептя:
„Шапки долу! На колене пред българския народ!”
Дъжд вали, тропа по тротоара.
Аз коленича и се моля. На бога?
Моля – спасение
от непознатия, лъган,
незнаещ какво иска народ!
Моля – спасение
за непознатия, лъган,
незнаещ какво иска народ!
Дъжд вали. Все вали и отива в канала.

Ставам. От очите ми капят сълзи.
Плача за теб, разпъвана
надясно и ляво, България.
Дъжд вали. През прозореца
слънце наднича. Март е.
Надежда – за после....

02.03.2013 г.

alexna.blog.bg, 02.03.2013

Надежда Цанева,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр.1/2016 г.

ТРЕТА ЧАСТ

СТАТИИ, ПУБЛИЦИСТИКА, РЕПОРТАЖИ, ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА

ИКОНОМИЧЕСКИЯТ ТЕХНИКУМ Е ЕДНА МАЛКА АЛБАНИЯ...

Надежда Цанева, в-к „Утро“, бр. 115/19.01.1991

или...

АЗ БЯХ УЧИТЕЛКА ПРИ ТОТАЛИТАРИЗМА

Бях ли, или още съм?

Успях ли да се освободя от страха и инерцията, от послушанието? Заговорих ли смело на учениците си какво е изкуство и какво – идеология? Какво е патриотизъм и докъде се простира? Посмях ли да им покажа своята гражданска позиция? Признах ли си, че смелостта ми стигна само да напиша една статия, която ме изправи на другарски съд /благодаря ви, колеги, че не ме съдихте/. Телефонни обаждания ме стреснаха: „Мадам, не пишете... и Господ няма да ви спаси, ако се срещнем...”

И си мисля – докога страх? Докога примирение? Докога инерция? Докога гузна съвест? Докога затваряне на очите пред истината? Докога...

Докога демагогия?

Протокол №1

Днес, 9 май 1991 г., се проведе заседание на пълномощните членове на БДМ към Икономически техникум. Присъстваха всички упълномощени лица.

.... Г-н Х обясни, че за следващата учебна година членовете на БДМ трябва да попълнят нови молби. Срок – края на тази учебна година. Също така трябва да бъде проведена кампания сред учениците за набиране на членове. Обсъдени бяха въпросите за членски внос и членски книжки.

.....

А ние си мълчим. Вземаме си часовете и си тръгваме – до другия ден. И не питаме кой създава БДМ към Икономическия техникум – учениците, ОбК на БДМ-Русе, или ръководството на училището, или...

И продължаваме да се страхуваме. Страхуваме се от строги погледи, от дебнене, от назидателен тон, от загубване на мястото, от... от препоръки – „... препоръчваме на иначе уважаваната преподавателка Ц. да не политизира в часовете...”

Аз бях учителка през тоталитаризма. Бях ли, или още съм, след като не мога да обясня на директора си, че новият прочит на българската класика не е политика. Как да му обясня, че съществуването на БДМ в съвременното училище е политика, а не моите анализи, че непокътнатата витрина на българо-съветската дружба с картата на „дружното семейство на съветските народи” е политика? Как да обясня, че съществуването на тази карта, когато танкове прегазват границите на републиките, е издевателство над понятията ни за нравственост и хуманизъм? Как да обясня, че Станке Димитров – патронът на нашето училище, е терорист, един от организаторите на втория в света по броя на жертвите атентат, и че кадри от живота му не могат повече да служат за пример? Но, въпреки решението на учителския и ученическият съвет, че името на Станке Димитров не е подходящо за патрон на техникума, огромният му портрет и фотоси, запечатали живота му в СССР, продължават да си стоят като стожери на вечността и непоклатимостта на системата.

Аз бях учителка през тоталитаризма. Бях ли, или още съм? И какви българи възпитавах, Господи, какви?

И ми става болно, че в тези смазващи години ни, учителите, успявахме в едно – да унифицираме поколенията, системно, методично, унищожавайки индивидуалността у тях – с униформи, емблеми, правилници. Страхувахме се от нестандартните им мисли, направихме ги всички равни –

само някой да надигне глава – наказание за „пререкание с учителя”, за „рушене авторитета на учителя”. С учителя беше същото. И ние се унифицирахме. Послушно вдигахме ръце за всичко – без смелост да изразим собствено мнение. И възпитавахме бъдещето на нацията.

И все пак... някога... някого... някой... Успявали сме. Успели сме, макар и с единици... С единици ли?

... Поглеждам часовника – един след полунощ. Нощната лампа събира разпилените ми мисли върху купа ученически тетрадки. Протягам ръка и разлиствам поредната: „Все още нямам ясна представа за бъдещето си. Аз все още не съм готова да бъда съзидател на нещо. Вакуумът в душата ми след промяната е прекалено устойчив, за да търся високи идеали, с каквито ни бяха научили да живеем. Трудно ми е да живея като нов човек не само защото отговорността е много голяма, а и поради това, че личността се откъсва от масата и става индивидуалност...”

Да, вие ставате индивидуалности твърде бързо, твърде дръзко. Ще съумеем ли обаче да видим това ние, живелите без право на собствено мнение, без право на критика.

Следващата писмена работа ме поразява с точността на изобразяването на авторитаризма, самолюбието, рутината и грандоманията. И с младежкия порив към промяна, който като отприщен бент ще помете фанатиците, колкото и непоклатими да изглеждат до момента: „Икономическият техникум е една малка Албания /писано преди промените в Албания/, която се съпротивлява на всичко ново и която не си прави труда да види какво става около нея. А вождът на тази крепост, охранявана добре, казва, че той не е ученичка и няма на какво да се учи, че от никого не го е страх – най-малко от учениците... и къса разярено плакати по време на стачката... Той още от училище е обърнал понятията и вместо диалог води монолог...”

Навеждам се по-ниско над тетрадката и объркана чета за кой ли път: „... и по-голямата част от учителите му се под-

чиняват безропотно”. Смутено се оглеждам. Да, сама съм. Никой не вижда написаното. Чета следващите редове. Дъхът ми спира... „Такова средство за дезинформация, бюрокрация и сталинизация не се среща навсякъде. Учениците са слаби – показва го стачката. На четирима учители само може да се доверим.” От четиридесет – на четирима – страшно е!

Следващата писмена работа ми открива друг свят: „...Винаги трябваше да бъдем послушни, изпълнителни, мълчаливи и търпеливи. Бяхме и чавдарчета, и пионерчета, и комсомолски активисти, на чиито гърди трептяха сини и червени връзки, емблеми най-различни, но не успяхме да бъде това, което сме – всеки със своя темперамент, характер, талант. Всички бяхме еднакви, с едно и също мислене, поведение, с един общ девиз „Винаги готов!” Ние бяхме партийци, патриоти, интернационалисти още от детската градина. Училището беше институция, където личността тъпчеше на едно място. То не ни предаде най-важния урок – за живота. Учителите всяваха повече страх, отколкото уважение.”

Унифицирани, манипулирани, ограбени, ние трудно можехме да бъдем други. И все пак успяхме... понякога... някои... Студено ми е. Очите ми бягат по редовете: „... научихме се да се движим в рамки, опаковани, запечатани... и се замислям – за какво бяха тези 12 години учение? Каква по-точно е ползата? Ами... май не много голяма. Но успяхме да научим и нещо, благодарение на по-демократичните учители, които, осмелили се да оставят настрана учебната програма и някои ненужни уроци, ни предадоха по-важен урок, урокът за свободата на мисълта и действието. Благодарим ви, демократични учители!”

Въздъхвам. Значи не сме чак толкова лоши.

Едва въздъхнала, отново: „Аз ви обвинявам за това, че вие не ни разбрахте или може би не искахте да бъдем разбрани... И вие виждахте тази пошлост, госпожи и господа

учители, но не искахте да я разберете дори и след някои промени в нашата страна...”

Така е. И продължаваме да не искаме – методично, фанатично, тъпо. „...А ние искахме само едно – да се разбираме, да бъдем приятели...” Достатъчно. Не мога повече. Но протягам отново ръка и отново се сблъсквам с юношеската наранена душа. „... в това училище, чиято професия щеше да ме направи щастлив, видях за първи път това, за което ми бяха говорили – страхът от някой по-висш... всичко това ме кара да се замисля – имам ли собствено АЗ. Имам ли го, като някой ми обяснява постоянно какъв трябва да бъда или ми казва какъв съм. Не, аз нямам собствено АЗ, имам собствено НИЕ...”

Неволно си спомням книгата на Замятин... И отново си повтарям – да, аз бях учителка през тоталитаризма и се питам: бях ли, или още съм...

Въпреки умората се връщам на първата тетрадка. Не, не съм сгрешила – точно така пише: „Икономическият техникум е една малка Албания.” Прочитам края – „... Какво да правим? Вечният въпрос! Как да го направим? Още един! Не знам отговорите, но съм убедена, че ще ги търсим.”

Чета и чувствам вперения в мен поглед на нежното момиче от третия чин на редицата до вратата... То чака моя отговор...

... В центъра на града червена тухлена сграда привлича погледа. Мечта за много родители и ученици. И за учители.

Сега знам. Икономическият техникум не е и не е бил елитно училище. Той не можеше да бъде такова в системата, в която беше вграден. Но след 10 ноември 1989 г. много училища в града ни тръгнаха по свой собствен път на развитие. Лутайки се, те търсят верния път към бъдното, търсят верния път към сърцето и душата на учениците.

За съжаление, моето училище не е от тях. В него се прави всичко възможно за запазване на тоталитарните структури, методи, мислене, въздействие. И ме боли!

Не ми правете втори другарски съд, господа и госпожи директори, а се вгледайте в написаното от учениците. И не казвайте, че има и други, които са доволни. Вярно е, има. Те са тези, които минаваха през дирекцията и вие знаете тяхното мнение. Но е време, вече е време да чуете и инакомислещите, защото техните мисли са кълновете на новото.

Цитатите са взети от писмени работи на ученици от 2 и 3 курс и 12 клас на тема: „Моего „Аз“, „Как виждам бъдещето си“, „Каква реч-обръщение към учителите бих произнесъл при завършване на Икономическия техникум /по аналогия с Вапцаровата“

*Надежда Цанева,
в-к „Учителско дело“, бр. 25, 19.06.1991 г.*

ДА ВЪЗРОДИМ ЕВРОПЕЙСКИЯ ДУХ ЛИ? ЧУДЕСНО! НО КАК?!...

Неотдавна във в. „Утро” бе отпечатана статията „Да върнем европейския дух в Икономическия техникум” от директора на училището Д. Недев. Не оспорвам компетентността на публикацията. Но не приемам за сериозно твърдението, че „все още е останала известна приемственост между немската /търговската/ гимназия, Русенската държавна гимназия /1944-1952/ и Икономическия техникум. Не приемам – при съществуващите методи на ръководство, смазващи психиката на учениците и нямащи нищо общо с европейския дух.

Откакто се помня, европейският дух бе задушаван у нас. Откакто се помня, европейският дух е бил нещо скверно за социалистическия труженик. Откакто се помня, европейският дух е дремел в нас като спомен от надежда за щастие. И само някъде дълбоко в себе си съм смятала за равнозначни понятията „европейски дух” и „свободен дух”!

Добре, от година „тръгнахме към Европа”. И започна да става модно да говорим за ДУХА на Стария континент. Започнахме да ставаме свободни: по площадите, на митинги и стачки. Само дето е болно, че свободата е единствено на улицата и не бърза да влезе в учрежденията, заводите, училищата...

Когато влизах в моето училище, аз оставях свободата зад гърба си. Защото в моето училище времето бе спряло. И от стените ме гледаха строгите погледи на другарите от Политбюро, на класиците на марксизма-ленинизма. И много нагледно – в стенограми – ми показваха как благосъстоянието расте – през 1985 г. 100 процента, през 1990 г. – 112 процента... Уморена от опашките за насъщния, им обръщах гръб... За да видя на стената пред мен чл. 1 от Конституцията, провъзгласяващ ръководната роля на Партията. Висеше

си 11 месеца след отмяната му. Сега е зад катедрата, до прозореца.

Спряло е времето в моето училище. Замръзнал е духът в моето училище – вкаменелост от епохата на тоталитаризма. Не се промениха отношенията ни – между колегите, между ръководството и учителите, между учителите и учениците. Всеки път се препъвах, когато към мен се обръщаха с „другарко”- кой несвикнал с новото обръщение, кой подчертаващ, че нищо не се е променило и няма да се промени. Отминавах – не исках да съм дребнава – „времето променя”, мислех си. Но бях потресена от авторитарния начин, по който искаха да решат неучастието на техникума в общия митинг срещу хлора на 17.09.1990 г.: „Колеги, ръководството реши... Моля, гласувайте”. Тогава не замълчах. Участвахме в митинга – всичко свърши добре. И пак отминах. А после отново бях потресена – от начина, по който учениците ни, които имаха право да кажат мнението си пред учителския съвет /не/ бяха изслушани. Тогава замълчах – пред децата, които ни бяха показали какво е гражданска смелост. А после казах пред колегите, че децата не са ни врагове... И пак всичко свърши добре.

И времето започна бавно да върви: портретите заизчезваха и от нашите стени. И може би щях да бъда толерантна, да мълча, да чакам – времето да промени духа на нашето училище. Но докога? Докато „всичко си дойде на мястото” – все така бавно и мъчително? Няма ли учениците ни да се пречупят, докато чакаме? Ще бъдат пречупвани не един по един – отделната личност трудно се пречупва. А заедно – като сноп изсъхнали клонки...

Учителка по литература съм.

И класните работи, които прочетох през ваканцията, ме накараха да напиша всичко това, да не бъда вече „толерантна”. Защото настръхващ, когато млади хора пред живота пишат, че не нямат собствено Аз, а имат собствено НИЕ. И

че не са щастливи. Това ли е европейският дух, господин директор?

А иначе – онази статия е написана компетентно: в духа на познатия ни до болка школуван тоталитарен стил – ето, виждате ли колко неща правим, почти сме стигнали европейския стандарт.

Надежда Цанева, в-к „Утро“, бр. 38/26.02.1991 г.

ЖИВА ВОДА ЗА СТАТУЯТА -

Променяме ли се и как? – размисли, посветени на всички, които ще кажат „Това не се отнася до мен”...

Отново в Икономическия техникум – Русе, след година-две. Слънчевите лъчи ще пробият затворените прозорци на учителската стая и ще запалят косите ни. Горещо е. Учителският съвет заседава. Успех... Поведение... Наказания... Присъстват и ученици – представители на различните курсове. Уморените колеги довършват писмената си работа и вяло участват в разглежданите въпроси. Аз скучая. Не съм курсов ръководител /как бих могла да бъда след всичко станало?!/ и съветът пряко не ме засяга. По инерция вдигам ръка, свалям я, пак я вдигам... Учениците също са уморени. Формално изказват мнение и все са съгласни с курсовия си ръководител.

От III Г – слушам вече внимателно – ученичка ще повтара класа. Записала условно, по математика... Първия срок – 3... втория срок – 2... Остава! Ваня – усмихнато, емоционално, интелигентно момиче. Отделям я от останалите. Пише стихове. Ако не беше се разболяла, ако последните дни не беше в болница, ако беше правила класно с всички, ако бяха я изпитали на дъската, а не на листче, ако... може би щеше да се дипломира! Край ушите ми преминава реплика за анулиране на зрелостния изпит по математика на трима ученика, заподозрени в преписване. По съмнение, по подозрение, по догадки изпитът се анулира. Само че по подозрение, самопризнания и догадки съдеше школата на Вишински, а международното и римското право излизат от презумпцията, че човек се ражда невинен и може да бъде осъден, само ако съдът докаже неговата вина. И се питам: защо така се получава в Икономическия техникум, че влезлите ученици с конкурсен изпит по математика, на другата година масово получават двойки, а след две години почти

цели курсове се явяват на матура. Нищо ли не са научили за три години?! Затворен кръг. Отговор няма. В същото време влезлите с конкурсен изпит в други училища стигат до Международни олимпиади, Балканиади и т.н. Успешно представят себе си, учителя си, училището, града, страната...

Репликата на колежката до мен ме стряска. „Я го виж, това дошло с шалвари! /Наистина красиви черни панталони от копринен плат обгръщат стройната фигура на девойката. Всичко в нея е толкова красиво, че неволно задържам погледа си/. А виждала ли си ги по улицата? В центъра? Какви коси, какви дрехи?... Белене, Белене трябва за тях! На времето зозите и суингите там ги пращаха. Там им е мястото на тези...?“

Не слушам по-нататък. Като камшик ме удари името Белене. Белене – произнесено на един учителски съвет, по повод елегантното облекло на красивото младо момиче. Замръзвам и я поглеждам. Редови учител. От онези, които никога не са били учители – в душата си, в психиката си, в мислите си! От онези, които никога не са дръзвали в поредния конфликт с ученика да усетят, че този път те са сгрешили. Задържам погледа си на нея. Учител пред пенсия. Скромнен. Послушен. Сив. Не носещ вина за нищо. Редови учител. Невзрачен – по поведение, мисли, настроение, облекло, позиция – от рождението си до дните пред пенсия. Седи на съвет и тъгува за... Белене. Господи, толкова ли е наивен или пък фанатик редовият учител, че не знае кой умираше в Белене и за какво?

Редовият учител... Променил ли се е? Може ли и иска ли да се промени? Не го ли съдя много строго? Кой е виновен, че не всичко хубаво, мъдро, човешко, значимо, благородно и гордо, завещано ни от възрожденския учител, не можахме да опазим, да съхраним, да продължим. Кой е виновен, че самите ние не винаги бяхме патриоти и граждани. Кой е виновен, че колежката до мен плаче за Белене... Кой е ви-

новен, че на приеман изпит по литература, четвъртокласник в свободното си съчинение превръща учителката си в статуя, за която никой ученик от училището не иска да тръгне да търси жива вода...

Не мога да мисля спокойно за бъдещето на поколенията, които редовият учител – сивият, невзрачен и жесток – все още иска да вмести в своя калъп. Не мога да мисля спокойно за бъдещето на България, формирано с мислите, позицията и идеологията на редовия учител. На онзи, който все се оглежда, чака, търси насоки, указания, шаблони..., страхуващ се да разчупва старото, да отрича, воюва, мисли и твори... на редовия учител, окопал се здраво в образователната система под покровителствения поглед на определен кръг директори, инспектори, началници, министри...

А ние, естествено, се променяме. Но как?

Надежда Цанева,

в-к „Утро“, 15 септември 1992 г.,

в-к „Аз Буки“, 1992 г.

„ЧЕРВЕНИТЕ ЕСКАДРОНИ“ В КОНТЕКСТА НА НОВИЯ КОНСПЕКТ

Разгръщам конспекта за подготовка на зрелостниците при завършване на средно образование – 1992-1993 г., публикуван в „Аз Буки“. Чета до болка познати изречения, преписани дословно от миналогодишната програма, а те – също от миналогодишната и т.н. Не е нужно да коментирам всичко. Спирам се на едно изречение – „Червените ескадрони“ – порив за социална справедливост. Ода. Одически стил.“ И се питам – при наличието на „Епопея на забравените“ от Иван Вазов с 12-те класически оди, чрез „Червените ескадрони“ ли трябва да обясняваме какво е ода и одически стил? Едно стихотворение, разкривашо чужда действителност, чужди герои, обречена идеология – „В утрото на светла ера, с факела на нова вера...“ Като обвиняема навеждам очи и се питам – предтеча ли е Смирненски, или лъжепророк? Какъв е геният?

Във времето, в което живее и твори Смирненски, изживява последните си години и колосът на българската литература Иван Вазов /единият умира през 1921, а другият – 1923 г./ Народният поет в нито един стих не възхвалява Октомврийската революция и нейните герои, идеи, смисъл. След 9-ти септември 1944 г. той беше изхвърлен от програмите по литература, за да бъде запълнен литературният вакуум с творби на лъжепророци. Времето е отсявало предтечите от лъжепророците във всяка епоха, във всяко общество /Пушкин – Горки/ и ще ги отсява.

Чудесният поет Хр. Смирненски има редица стихотворения, представляващи действително „порив за социална справедливост“ /”Братчетата на Гаврош“, „Зимни вечери“, „Жълтата гостенка“ и всички стихотворения от цикъла „Децата на града“/. Но не и „Червените ескадрони“ – стихотворение, което носи в себе си кръв, жестокост, насилие

и накрая – лъжепророчество – „... вий слезнете от конете и земята целунете, възцарете вечна обич, вечна правда над света"... За съжаление, червените ескадрони донесоха лагери, убийства, терор. Колко далеч е било юношеското съзнание от истината за червените ескадрони и техния набег и колко далече са съставителите на конспекта от истината за това стихотворение. Че има порив, има. Но към какво? Според мен – към завладяване на света. А според вас, господа?! Към социална справедливост?! „Ах, летете вий, сред сеч и дъжд от огнени картечи..." Не чрез „сеч и дъжд от огнени картечи" ще се възцари социалната справедливост. Със „сеч" идват диктаторите и секат, докато властват. Вие обаче не сте почувствали ужаса на онова, което се ражда под копитата на легящия ескадрон. Не го е почувствал и Смирненски. Младият, вдъхновеният мечтател, просто не се е оказал пророк. Не са му достигнали сили и време за това. Но вие, които живеете днес, които сте свидетели на погрома на комунистическия набег, да разглеждате това стихотворение по този начин, е неморално.

Защо го правите? Отговорът е прост – работите постарому, живеете постарому, постарому четете българската литература, съставяте конспекти... Служите постарому.

Разбира се, в конспекта има и добре оформени въпроси. Но в една, претендираща за новост програма не трябва да има никакви пропуски.

Надежда Цанева,

преподавател по български език и литература, Русе

Бележка на редакцията: Вестник „Аз Буки" предоставя възможност и на други преподаватели и литературоведи да изразят становище по поставените проблеми

в-к „АзБуки", бр.4, февруари 1993 г.

„ОТКРАДНАТ ПРАЗНИК” – ПРЕДГОВОР

Много болка по изгубената романтика на българския бит, по красотата и човечността на народните традиции лъха от разказите в сборника „Откраднат празник” на Димитър Бойновски. Ненатрапчиво, между редовете, авторът показва как и защо са умирали традициите. Показва и ограничеността, жестокостта, липсата на морални ценности, бездуховността на онези, на които това е било нужно. Защо им е било нужно – ние винаги сме знаели, знаем го и днес, но ни е трудно да го осмислим. И задъхани, с пречупени души и слепи очи, доказвайки на себе си, протягаме голи ръце към църкви, олтари, икони и повтаряме „Боже, спаси България!” Тъжно е и страшно, защото в тълпата довчерашни псевдоатеисти протягат ръце с горящи свещи и истинските атеисти, онези, които методично, упорито, безсмислено откъсваха народа ни от традициите десетилетия наред. Дано Господ не се разгневи и прости – на всички.

В сборника има и разкази, в които с много чистота и нежност авторът ни поднася общочовешки мотиви – любов и смърт, срещи и раздели, отчаяние и надежда, но на д всичко доминира гневният тон на Петър /”Откраднат празник”/ - „Имота ни взехте, сега и празника ли искате да ни вземете?”

Сборникът „Откраднат празник” излиза навреме, за да ни върне към корените на българското. Българинът има нужда от такива книги, които ще ни доближат до изгубените национални ценности.

*Надежда Цанева,
предговор „Откраднат празник”, Димитър Бойновски,
1997 г.*

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА ПРЕОТКРИВА СВЕТА НА ДУМИТЕ В ПОЕТИЧНИТЕ СИ КНИГИ

На 28 юни в Регионална библиотека „Любен Каравелов”-Русе бяха представени най-новите поетични книги на Габриела Цанева – „Светлата пътека към звездите” и „Искам себе си”. Тези стихосбирки и тяхната авторка са познати на читателите на в. „Земеделско знаме”, тъй като отзвукът от премиерите в Столична библиотека и книжарница „Хеликон-България” отекна на страниците на вестника.

При представянето в Русе, обаче, се оказа, че не само Габриела Цанева преоткри света на думите в поетичните си книги, както констатираха домакините от библиотеката в публикация на собствения си сайт, но и русенската обществено-ност преоткри чрез света на думите своята съгражданка не само като творец, но и като гражданска личност.

Събитието бе отбелязано и като анонс, и като отзвук от редица регионални и национални медии. „Днес – dir.bg” цитира литературния критик Георги Цанков : *„Габриела Цанева преоткрива стиховете. Тя достига до брега на колективното творчество, но притежава неповторима крайна индивидуалност.”* *„Темите, които разработва поетесата Габриела Цанева в своето творчество, са вечно-ни в изкуството. Във всички изкуства. Това са вечните теми за борбата между Доброто и Злото”,* казват от RSSbg.info. Публикацията в “Дарик” набляга на биографичния елемент, като представя авторката с нейния русенски корен – *„Габриела Цанева е родена в Русе. Завършва Математическа гимназия „Баба Тонка” в родния си град. Дипломира се като инженер-химик в София. Защишава дисертация, за което ѝ е присъдена научната степен „доктор” на техническите науки. По-късно завършва право.”*, но не пропуска на отбележи, че *„понастоящем работи като адвокат в Софийска адвокатска колегия и членува в*

Сдружението на българските писатели и в Съюза на писателите земеделци". Културно-информационната система „Вавилон“ допълва – „Габриела Цанева има публикации в списание „Родна реч“, вестниците „Век 21“, „Демокрация“, „Земеделско знаме“, „Народно земеделско знаме“, „Литературен форум“ и др. Освен двете книги, които ще представи на 28 юни в родния си град, тя е автор на документалната повест „Миналото в мен“, стихосбирките „Догонвам бягащия ден“ и „Реши се и ще си свободен“, романът „Трева под снега“ и новелата „Шофьори“. „Rusenews“ констатира – „Тя има ярко присъствие в съвременния ни литературен живот дава своя многоцветен и дълбоко хуманен отговор на гнетящите ни въпроси в бездуховното ни време“.

Още преди обявения час по широкото стълбище към втория етаж на библиотеката започват да се изкачват хора. Пространството се изпълва с уханье на цветя, усмивки и нетърпение. А ето и книгите – тъмното небе, сред което трябва да открием своята светла пътека към звездите и огромните цветни очи на цветното момиче, което иска себе си. Разбираме, че представянето ще започне със закъснение, защото авторката дава интервю пред екипи на националната телевизия и на най-авторитетния русенски вестник – „Утро“. Наоколо се появяват представители и на други медии с фотоапарати и камери. Забелязвам някои от известните русенски интелектуалци и политици, както и представители на общинската администрация, лекари, учители.

И ето, четири очарователни дами излизат от служебния вход и се отправят към масичката, украсена със скромна саксия и книги.

Силва Василева, заместник-директор на библиотеката, с няколко думи и много топлина приветства публиката и ни благодари за присъствието. Усещам, че всъщност ние трябва да благодарим на домакините и организаторите, но вече думата е дадена на Станимира Цанева-Бакърджиева, която

осъществява връзките с обществеността и завежда сектор „Изкуство”. Спомням си всеотдайността и огромния труд, които тя вложи преди години в подготовката и представянето на изложбата с портрети на горяни, рисувани от земеделския художник Костадин Събев. Знам, че огромната част от подготовката и на днешното събитие е нейно дело.

Книгите бяха представени от русенската поетеса и журналистка Лилия Рачева. Нейното слово наистина бе като хайку – кратко и въздействащо. Но за мен по-впечатляващо бе фактът, че една поетеса, печелила конкурс за хайку-поезия, успя да каже толкова добри думи за поетичните книги на друга поетеса, пишеща хайку.

Тук ще си позволя да цитирам Лилия Рачева, за да не отнема и частица от духа на онова, което ни каза – (б.а. статия на Лилия Рачева, в-к „Форум”, бр. 27/07-13.07.2011 г.).

След това Габриела Цанева чете свои творби и говори за много неща, не всички от които бяха за литература. Или може би, при Габриела Цанева границата между литературата и живота е толкова тънка, че често незабелязано я прекрочваме. Силно впечатление ми направи един от въпросите, зададен ѝ от публиката – „Ще напишете ли продължение на „Реша се и ще си свободен””? Не мислите ли, че днес отново имаме нужда от такава книга?” Стресна ме този въпрос – наистина ли отново имаме нужда от книга, не, от действия, от усещане, че трябва с цялата сила на духа и волята си да поискаме да променим света около себе си? И наистина ли, за да поискаш да промениш света, трябва да поискаш себе си?

Отново ще си позволя да цитирам публикацията в сайта на библиотеката (б.а. статия на guseinfo.net, 30.06.2011 г.с източник РБ), в която се набляга на разноликата творческа и житейска съдба на авторката, с пожелание за незабравима поетична вечер.

Може би тук трябва да спра? Може би по-силни и топли думи от това пожелание не биха могли да се намерят за финал.

Аз обаче, ще продължа.

Сред хората, дошли в Храма на думите, освен близки, приятели и почитатели, имаше и ученици. Те бяха седнали на първия ред и поглъщаха всяка дума на поетесата. Вълнението от съприкосновението с живото изкуство светеше в очите им, но мисля, че думите за себеизграждането, себеоткриването и общуването в интернет за тях бяха по-важни от стиховете, уловили мига и вечността. А може би греша? Може би младите хора имат нужда не от думи за напътствие, а от думи, уловили мига и вечността? Един от най-красивите букети, които писателката получи, бе от Математическа гимназия „Баба Тонка”, училището, което е направило най-много за развитието ѝ като личност, според собствените ѝ думи, споделени по-рано вечерта.

Не бе изненада, че сред приятелите и почитателите имаше и земеделци. Книжки с автограф за внучките си получи председателят на Областното настоятелство в Русе и член на УС на БЗНС Ангел Анев. Със здраво ръкостискане и прегръдка бе поздравена Габриела Цанева и от Илия Златев, с когото повече от 15 години работят заедно за земеделската кауза.

За мен, обаче, най-вълнуваща бе срещата между Габриела Цанева и Ана Василева, една символична среща между поколенията. Ана Василева е автор на кратки разкази и приказки за деца. Но тя е автор и на един ръкопис, в който от първо лице разказва за живота си в комунистическите лагери, за предхождащите го разпити в Държавна сигурност, за предхождащия ги надпис, надраскан в синя нощ над селската чешма – „Докога ще търпим комунистите, искаме Справедливост”... за пълнолетието, посрещнато зад телените мрежи, вместо на студентската скамейка... И за Справедливостта, която повече от 60 години не идва. Ав-

торката на „Миналото в мен” обеща да потърси справедливост за Ана Василева в Страсбург, но 81-годишната писателка отказа, защото не иска да съди България...

Е, може би тук наистина трябва да свърша, защото литературата и живота са се вкопчили в деня на Габриела Цанева и може би в това се крие магията на творчеството ѝ, магията на жизнения ѝ път.

*Надежда Александрова,
в-к „Земеделско знаме”, бр. 14/07.07.2011 г.*

ПЪТЕКАТА ПРЕЗ СЪСТОЯНИЯТА НА ДУХА

На 23 януари в кафе-библиотека "Буда Хаус" в Русе Габриела Цанева представи новата си стихосбирка „Състояния“. Това е нейната десета книга и втора, (след документалната повест „Миналото в мен“, посветена на горянското движение) за премиера на която избира родния си град. В уютната обстановка на читалнята, Нели Пигулева, журналистка в най-авторитетния регионален вестник „Утро“, направи проникновен анализ на стиховете, облечени с картини:

Каква може да бъде пътеката през състоянията на духа?" – обърна се тя към аудиторията, и продължи – „Слънчева и прозрачна – като въздушното проникване през паяжината на битието на мек слънчев лъч през есента. Стръмна и пресечена от неравности – по стръмния склон на сантиметри от пропастта, която неудържимо привлича със смътната представа за страшното сриване надолу. Тиха и умиротворена – и само таралежите на кестеновите обвивки подсказват от време на време с бодежите по ходилата, че тихата мъдрост е квинтесенция на познанието за болка. Или заредена с предчувствия, сподавени като крясъка на корморан – напомняне за това, че ти, Човекът, си тук за малко, и ако ти не направиш това, което зависи от теб, вероятно хармонично подредената планета няма да се срути или да се пръсне още днес или поне утре сутринта, но разпадът ще се състои неминуемо. И ти – дори като безпътна прашичка след десет хиляди години, пак ще носиш хладната вина за това..."

След това поетесата продължи разговора с публиката, като чете стихове и разказва историите на създа-

ването им. Стана ясно, че почти всяко тристишие ха-йку, а и по-дългите стихотворни форми, са се родили заедно с картината, с която са поместени, но понякога вдъхновението е следвало обратния път – първо е избухвал образът в цветовете, а след това са идвали думите.

Без съмнение, най-интересната част от вечерта започна с въпросите на читателите. Понякога авторката отговаряше в мерена реч, друг път словото ѝ придобиваше философски измерения, за да стигне отново до днешния ден, до днешния не много хубав живот, за качеството на който отговорност носим самите ние.

Надежда Александрова,

в-к „Литературно земеделско знаме“, бр. 1/2014 г.

ДВЕ СРЕЩИ С ЦЕНИТЕЛИ НА ИЗЯЩНИТЕ ИЗКУСТВА

През изминалия месец Габриела Цанева два пъти се среща с ценители на изящните изкуства и почитатели на нейното творчество, като представи по необичаен начин десетата си книга за 20 години литературна кариера - „Състояния“ „Хайга“ (изд. „Изток-Запад“).

Това се случи на 5 юни в Американския център на Столична библиотека и на 27 юни в Русенската библиотека „Любен Каравелов“.

А кое бе необичайното – публиката и в двата случая имаше възможност да се докосне както до поетичния свят на автора, така и да се запознае с оригиналите на някои от живописните творби, включени в стихосбирката, наречена „хайга“ и по този начин да усети в пълнота симбиозата на двете изкуства – на словесния образ и визуалната форма.

На литературната премиера в София, освен любители на словото, поети и писатели като Вяра Дамянова, Татяна Атанасова, Маргарита Нешкова, Донко Найденов, Милена Филипова и др., присъстваха и много сдружени земеделци и репресиранни. С топли приветствени думи към авторката се обърнаха председателите на ПП „Обединени земеделци“ Петя Ставрева, на Съюза на репресираните Тодор Анастасов, доайена на Съюза на писателите земеделци Иван Селановски, както и Силвия Манчева от Клуба на жените земеделки. Горещо ръкостискане и много цветя получи и от организационния секретар на БЗНС Сашо Стоянов. Рецензентът на книгата Петко Огойски представи сборника „Състояния“ като една от най-оригиналните творби на Цанева, като подчерта хуманните идеи в него и дълбоката връзка на авторката с народностната традиция, но не пропусна да обърне внимание и новаторския му дух и на приноса на този нов жанр в съвременната българска литература. „Тя носи Божията искра с голямо достойнство“, завърши Петко

Огойски. споделиха още След встъпителните си думи, в които очерта впечатленията си от Габриела Цанева като прекрасен поет, публицист и мемоарист, поетът-сатирик Кирил Назъров – водещ на събитието, трудно успяваше да въведе ред в пороя от въпроси, които се изляха от препълнената зала.

„Често ме питат достатъчни ли са 17-те срички на хайку да изразят всичко онова, което ни заобикаля, което ни вълнува и търси отговори. Според мен, те са точната мярка за един откраднат миг“, сподели авторката, като често илюстрираше отговорите си със стихове от книгата.

* * *

„Едно необичайно представяне на поетичната книга „Състояния. Хайга“ на Габриела Цанева чрез изложба на картините, включени в изданието, събра ценителите на поетичното слово и изобразителното изкуство в Русенската библиотека” – така започва ревюто за събитието в сайта на библиотеката. И с право – тук, в Русе, на преден план бяха платната на художника Габриела Цанева, а стиховете на поетесата звучаха само като заглавия на картините. През януари т.г. русенската общественост можа да се наслади на едно традиционно представяне на стихосбирката „Състояния. Хайга”, направено с много финес от Нели Пигулева, на което... авторката обеща, че ще направи изложба на картините, провокирани, или провокирали стиховете от книгата.

Още след встъпителните думи на водещата Станимира Бакърджиева, журналистката Габриела Стефанова припомни това зимно обещание, вече станало факт. Поетесата Лиля Рачева представи своя поглед към стиховете в книгата, а за картините от изложбата говори скулпторът Георги Радулов, който с деликатни напътствия бе помогнал на авторката-художник за подбора на илюстрациите при оформлението на поетичното томче.

Сред гостите на събитието имаше ценители на поетичното слово и живописиста, поети и художници, между които

и сътрудниците на в-к „Литературно земеделско знаме“ Тодор Цанев, Христо Ангелов, Любомир Тончев и др.

„Всеки път аз се разголям пред читателите и не случайно на корицата на книгата смъквам черната си кожа “ – сподели авторката по време на разговора с публиката, като спомена още, че „Хайку е хванат миг, усещане, настроение, порив и прозрение. Хайку е светът около нас. А палитрата и четката правят този миг-свят по-плътен, по-цветен, по-уловен и вечен и именно в това е очарованието на стила "хайга" – синтез на слово и багра, на мисъл и форма...” А на въпрос за смисъла на живота, на поезията, на изкуството, авторката бе лаконична в отговора си – „Смисълът е в търсенето, в пътя; не в целта. Целта никога не оправдава средствата и постигането ѝ не носи удовлетворение.”

Това необичайно представяне на поетична книга ще се превърне в първата самостоятелна изложба на Габриела Цанева - „Състояния.Хайга”, която русенци ще могат да посетят до края на месец юли т. г.

Надежда Александрова,

в-к „Литературно земеделско знаме”, бр. 4/2014 г.

БИОГРАФИЧНИ БЕЛЕЖКИ

Надежда Александрова Цанева е родена във Видин, в семейство на учители. Майка ѝ, Бояна Денкова, е внучка на първия кмет на града след Освобождението Цеко Нейов и на поборника-опълченец Денко Попов.

С влизането на България във Втората световна война баща ѝ, Александър Ценков, е мобилизиран като запасен офицер. В първите дни след преврата на 9 септември 1944 г. е арестуван. На път към камионетката, в която товарят „враговете на народа“ за „справка“ среща свой съученик – партизански командир, който го спасява от участва да сподели съдбата на хиляди българи, убити без съд и присъда в този мрачен период. След завръщането си от фронта е въдворен в лагера „Росица“. Дълги години семейството остава разделено – майката учителства във влашките села, бащата работи неквалифициран труд, а двете дъщери живеят с бабите си. Едва в средата на 50-те години Александър Ценков отново става преподавател по пеене и музика във Видинската девическа гимназия и цигулар във Видинския симфоничен оркестър; за Бояна Денкова завръщането в родния град се отлага до началото на 60-те.

Надежда завършва гимназия с отличие, след което се дипломира като магистър в СУ "Климент Охридски" със специалност "българска филология".

Три години работи по разпределение като преподавател по български език и литература в Селскостопанския техникум в град Две могили, където се омъжва за свой колега, математика Цаньо Цанев, брат на поета-драматург Стефан Цанев. Така свързва съдбата си със семейството на осъдената на смърт и разстреляна като враг на народа Цветана Попкоева, участник, ръководител и вдъхновител на горянското движение в Русенския регион и Лудогорието.

След това продължава учителската си практика в Математическа гимназия "Баба Тонка"-Русе, Техникум по корабостроене и корабоплаване, Техникум по архитектура и строителство и Икономически техникум в град Русе.

Преподава художествено слово и художествено творчество като извънкласни форми на обучение. Става ментор на две поетеси - на дъщеря си Габриела Цанева и на Валентина Евтимова-Щайн, ученичка от последния ѝ випуск в Икономически техникум Русе, издала първата си стихосбирка на 16-годишна възраст.

Пише стихове, есета и статии по актуални обществени проблеми, които публикува в местния и централен периодичен печат. Сътрудничи на вестниците "Учителско дело", "Аз-буки" и др.

Остава свързана с учениците, на които е преподавала, с техните житейски и професионални проблеми и особено с онези, от випуска на Селскостопанския техникум в град Две могили.

Това я мотивира да стане редактор във в. "Земеделска защита", орган на Общия земеделски професионален съюз в България, където подписва статиите си с името, с което е останала в спомените и сърцата на първите си ученици – Надежда Александрова.

Публикува стихове и статии във вестниците "Литературно земеделско знаме" и "Земеделско знаме".

Надежда Александрова Цанева

„НА ПОПРИЩЕТО ЖИЗНЕНО В СРЕДАТА“

Българска, първо издание

Редактор Габриела Цанева

Рецензент Кирил Назъров

ИЗДАТЕЛСТВО

gabriell-e-lit

www.gabriell-e-lit.com

e-mail: gabriell-e-lit@mail.bg

Формат 32/84/108

Обем 98 стр.

е-книга

.pdf

www.e-books.gabriell-e-lit.com